

Evoluția Uniunii Europene 1957 - 2000¹

dr. Gheorghe DOBRE

Scurt istoric

Tratatul de la Roma (1957) *încheia* definitiv etapa *refacerii postbelice* și deschidea totodată, o nouă etapă de *relansare* a economiei vest-europene nu numai pe plan continental, dar și internațional.

La 1 ianuarie 1958 intră în vigoare acest Tratat având ca semnatori - fondatori și promotori ai prevederilor sale șase state: Belgia, Franța, Germania (RFG), Italia, Luxemburg și Olanda.

Începând cu 1 ianuarie 1973 li se alătură alte trei țări vest-europene: Danemarca, Irlanda și Marea Britanie.

În 1982, tot la 1 ianuarie, Grecia se integrază în UE, iar în 1986, la aceeași dată aderă la Uniune Portugalia și Spania. La 1 ianuarie 1995 componența UE este amplificată prin aderarea și a două țări scandinave: Finlanda și Suedia.

Asistăm, prin urmare la *constituirea UE în patru valuri* (sau reprize): 1973, 1982, 1986, 1995. Reține atenția mai întâi faptul că fragmentele de timp care despart un val de altul *sunt cu totul inegale*. De la constituire până în 1973 au trecut 15 ani, între 1973 și 1982 se însumează nouă ani, între 1982-1986 se înregistrează un număr de patru ani, iar între 1986-1995 un număr de nouă ani.

Apoi, nici numărul de state integrate în UE în fiecare val nu este uniform. După constituirea din 1958 în primul val s-au integrat trei state (inițial erau patru, dar Norvegia, în urma referendumului popular negativ s-a restras); cel de al doilea val a cuprins o singură țară, cel de-al treilea două state, iar ultimul trei țări. Timp de 42 de ani UE a integrat un număr total de 15 state.

În fine, de menționat că în momentul aderării potențialul și nivelul economic al statelor candidate acuzau disparități relativ mari și aceasta atât înăuntrul grupului de țări candidate, cât și comparativ cu țările deja integrate. Dar referitor la acestea vom reveni.

Aici ar fi de stăruit asupra a cel puțin două aspecte. Primul, ar fi că în fiecare moment, când are loc o aderare la UE disparitățile între nivelurile de dezvoltare ale țărilor ajunse la cote maxime și ale țărilor rămase la cote minime, nu numai că se mențin, dar cu fiecare val succesiv de integrare ele se înscriu într-o tendință crescătoare. În 1957 decalajul era de 1,8:1; în 1972 de 2,36:1; 1981 de 3,06:1; în 1985 de 4,73:1; în 1994 de 4,68% (se resimte aici influența unui nivel mai scăzut al fostei RDG (după 1990 are loc

¹ Rezumat al unei prime părți dintr-un studiu în lucru referitor la Uniunea Europeană și România. Sursele folosite au fost publicațiile OECD, ONU, Băncii Mondiale ș.a. Textul de față reprezintă tezele comunicării cu același titlu, susținută în cadrul IEN la 29 iunie a.c.

unificarea cu Germania Federală), pentru ca în 2000 să ajungă la 5,09:1

Al doilea aspect, indus, de altfel, din primul, se referă la faptul că la momentul aderării, media PIB-ului pe locuitor, pe ansamblul integrat de țări al Uniunii Europene, era mai mică, decât media corespunzătoare a UE fără noii aderenți. La momentul declanșării primului val (1972) media PIB-ului pe locuitor calculată pentru noua componență (de nouă țări) era mai mică cu 1,4% decât cea realizată de vechea componență unional-europeană (șase țări). În 1981 media corespunzătoare era mai mică cu 2,2%, în 1985 cu 8,2%, iar în 1994 era inferioară cu 1,6%.

1. Creșteri și ritmuri de creștere

Dar să privim mai îndeaproape evoluția economiei UE, așa cum aceasta s-a derulat în cei 40 de ani de existență.

1.1. La o primă vedere orientativă se poate constata că între 1958-2000 PIB-ul pe locuitor în UE a crescut de peste 2,7 ori, într-un ritm mediu anual de 2,40%. Pe intervale apropiate ca durată de timp creșterile au fost inegale. Între 1958-1973 sporul a fost de 86%, între 1973-1986 de numai 13%, iar între 1986-2000 sporul crește față de, dar nu îl depășește perioada anterioară, fiind de numai 29%. În mod corespunzător și ritmurile vor fi de 4,2%, de 0,9% și de 1,8%.

1.2. Cum acest indicator reflectă numai parțial și cu totul neadecvat situația evoluției reale a potențialului material-economic disponibil se cuvine să recurgem la compararea în timp a PIB-ului total, adică să luăm în considerație suprafața teritorială și, respectiv, populația, la dimensiuni comparabil-calulate sau condiționate¹.

¹ Este analizat PIB-ul creat în cei peste 40 de ani de existență ai UE, pe teritoriul din anul

Pe temeiul unui astfel de calcul reiese că PIB-ul total al țărilor componente ale UE (în 2000) a crescut între 1960-1973 cu peste 80%, între 1973-1986 cu 30% și între 1986-2000 cu 38%. Ritmurile anuale de creștere s-au înscris în valori de 4,67%, 2,04% și 2,32%. Pe ansamblul perioadei analizate, indicatorul menționat a crescut de 3,2 ori, într-un ritm mediu de 2,98%. Urmând aceeași metodă de calcul și în cazul PIB-ului pe locuitor se obțin următoarele sporuri: +64%, +24% și +26%, având ritmurile de creștere de 3,87%, 1,67%, 1,66%. Pe întreaga perioadă de timp investigată creșterea a fost de aproape 2,6 ori, obținută într-un ritm mediu anual de 2,39%.

1.3. Pentru o apreciere cât mai relevantă a evoluției economiei UE în cei peste 40 de ani menționați vom apela la o altă operație de calcul condiționat, și anume, studierea evoluției a trei indicatori majori ca: PIB-ul total, PIB-ul pe locuitor și numărul populației, dintr-o perspectivă "seculară", adică prelungind înapoi termenul de comparație, cu încă cel puțin 40 de ani pentru economiile țărilor încorporate în UE între 1957-2000 (și la dimensiuni teritorial-demografice comparabile).²

Rezultatele obținute sunt:

anul 2000 al tuturor statelor componente ale UE, dar la acea dată (1957). Cu alte cuvinte, calculul se dorește a răspunde la întrebarea: cum ar fi evoluat (crescut) PIB-ul țărilor UE din anul 2000, dacă ele ar fi fost incluse în respectiva organizație încă din anul 1957.

² Nedispunând de datele necesare pentru toate țările componente ale UE (din anul 2000) referitoare la indicatorii menționați în text și care să cuprindă perioada de patru decenii, anterioară anului 1957, am recurs la o selecție, și anume, am luat în calcul nu 15 țări, ci 9 țări, dar care, în anul 2000 reprezentau 81% din PIB-ul total al UE și 75% din numărul populației ei toale.

- a) *PIB-ul total* a crescut între anii 1913-2000 de 7,7 ori într-un ritm mediu anual de 2,3%, în perioada de până în 1958, mărimea fiind de 2,3 ori și ritmul de 1,88%, iar în perioada următoare până în 2000, același indicator s-a mărit de 3,3 ori, într-un ritm mediu anual de 2,9%;
- b) *numărul de locuitori*: între 1913-2000 a crescut cu aproape 56%, într-un ritm mediu anual de 0,51%; în prima perioadă creșterea fiind de 28% și ritmul de 0,55%, iar în cea de a doua perioadă de 22% și de 0,47%;
- c) cât despre *PIB-ul pe locuitor*, acesta a sporit între 1913-2000 de peste 5 ori, într-un ritm de 1,89%; între 1913-1958 creșterea fiind de 80%, iar ritmul de 1,32%, iar între 1958-2000 de 2,8 ori, ritmul fiind de 2,50%.

Reiese astfel că economia UE apreciată prin prisma indicatorilor citați, a înregistrat o creștere și o intensitate de creștere mai mare în timpul existenței ei, comparativ cu situația anterioară.

Aceasta nu înseamnă oare că plusul de creștere și de accelerare a ritmului în ansamblul țărilor componente ale UE poate fi identificat cu procesul integraționist și că, în lipsa acestui proces, creșterea și ritmul de creștere al țărilor în cauză nu ar fi putut fi mai mari, ori mai mici decât cele sugerate de datele deja prezentate.? Pentru o elucidare semnificativă, în mod neîndoiebnic, ar fi necesare calcule aparte.

1.4. Dar până atunci să stăruim în continuare a descifra evoluția UE pe grupe de țări, care au aderat în "valuri" la această Uniune.

1.4.1. Să începem cu grupa de țări fondatoare ale UE. Cele șase țări componente din această grupă au parcurs între 1958-2000 o evoluție caracterizată printr-o creștere a PIB-ului total de peste 3,8 ori, într-un ritm mediu anual de 3,18%.

Pentru comparație să notăm că,

potrivit aceluiași calcule orientative întreprinse, între 1870- 1913 PIB-ul total se mărise de aproape 2,3 ori, într-un ritm mediu anual de 1,95%. Aceste valori capătă o concretețe și mai mare, dacă consemnăm că între 1870-2000, adică timp de 130 de ani, același indicator crescuse de peste 19,7 ori, într-un ritm mediu anual de 2,32%.

1.4.2. Primul "val" din 1972 constituit din trei state, înregistrează până în 2000 un PIB total mai mare cu 88%, ca urmare a unui ritm mediu de 2,4%. Într-o perioadă anterioară cu o durată asemănătoare de timp - respectiv, 1890-1913 indicatorul urmărit crescuse cu aproape 49%, într-un ritm mediu de 1,74%. Să adăugăm, ca și mai sus, că între 1890-2000, adică timp de 110 ani, PIB-ul total al acestei grupe de țări sporise de peste 9,5 ori, într-un ritm mediu anual de 2,07%.

1.4.3. Cel de al doilea "val" marca o creștere a PIB-ului total între 1982-2000 de 1,4 ori, într-un ritm mediu de 2%. Timp de 18 ani, anterior anului 1982 același indicator se mărise de aproape 2,5 ori, într-un ritm mediu de 5,14%, oferind astfel un tablou cu totul diferit de cel prezentat de "valul" anterior. Pentru relevanță să menționăm că între 1964-2000 indicatorul considerat, acuza o mărire de peste 3,5 ori și aceasta într-un ritm mediu de 3,55%.

1.4.4. În cazul celui de-al treilea "val" creșterea este superioară cu 60%, rezultat obținut cu o intensitate de 3,18%. Anterior, respectiv între 1970-1985, sporul a fost de 45% și ritmul de 2,69%, iar pe întreaga perioadă de timp, adică timp de aproape 30 ani, PIB-ul s-a mărit de 2,4 ori, într-un ritm mediu de 3,0%.

1.4.5. În sfârșit ultimul "val" între 1995-2000 marchează un spor de 20,6% și un ritm mediu de 3,80%. În cinci ani anteriori PIB-ul se mărise cu numai

2,67%, într-un ritm anual de 0,53%. Între 1990-2000 valoarea PIB-ului a sporit cu 20%, într-un ritm mediu de 1,85%.

1.4.6. Din cele arătate se impun cel puțin două constatări. Prima ar fi aceea că, țările care au constituit succesiv UE au înregistrat din momentul aderării lor până în anul (2000) un spor pozitiv de creștere, deși acest spor s-a înscris în valori cu totul inegale. Ritmul mediu anual de creștere a oscilat, de exemplu, între 3,80% și 2%. A doua constatare se referă la faptul că în perioadele anterioare aderării țărilor din fiecare "val", valorile indicatorilor luați în calcul sunt mai scăzute decât ale celor care le-au urmat, disparitatea dintre ritmuri, de exemplu, fiind cuprinsă între 0,53% și 2,83%. Există o excepție notabilă în cazul din cel de-al doilea "val", când ritmul anterior anului 1982 îl întrecea pe cel înregistrat ulterior de peste 2,5 ori.

2. Asemenea situații constituie fără doar și poate baza argumentativ-explicativă a disparităților nivelului de dezvoltare despre care vorbeam mai înainte. Dar aceste disparități apar nu numai la nivelul grupelor succesive de țări care au aderat la Uniunea Europeană, cât, mai ales, la nivelul fiecărui stat component.

2.1. În mod curent atunci când este vorba de nivelul de dezvoltare a unei țări sau alteia din cadrul UE se face trimitere la PIB-ul pe locuitor. Folosind acest indicator și luând de bază date condiționate, vom constata că în 1960, pe primele cinci locuri, se aflau în ordine crescândă: Suedia, Danemarca, Luxemburg, Germania (RFG) și Anglia, în timp ce în anul 2000 locurile respective reveneau statului Luxemburg, Finlandei, Danemarcei, Suediei și Irlandei. Pe ultimele cinci locuri se situau în 1960, în aceeași ordine crescătoare, țări ca: Italia, Irlanda, Spania, Grecia și Portugalia, pentru ca în anul 2000 lista

să consemneze: Germania, Italia, Spania, Grecia, Portugalia. Opțiunea este pe cât de facilă, pe atât de relativă, ca să nu spunem, superfluă. Ea necesită a fi corectată substanțial de calcule referitoare la rangul deținut de statele componente ale UE, în crearea principalului element de potențial material-economic, adică în PIB-ul total. Sub acest raport în 1960 primele cinci locuri erau ocupate de țări ca: Germania (RFG), Anglia, Franța, Italia și Olanda. În schimb, pe ultimele cinci locuri se situau state ca: Finlanda, Grecia, Irlanda, Portugalia și Luxemburg. În anul 2000 aceleași prime cinci locuri erau deținute de Germania (RFG), Franța, Anglia, Italia și Spania, iar ultimele locuri erau ocupate de: Danemarca, Irlanda, Grecia, Portugalia și Luxemburg.

2.2. La rândul lor "rangurile" semnalate se constituiau ca rezultate directe, nemijlocite ale unor ritmuri de creștere determinate, de unde și însemnătatea politică pe care acestea din urmă a îmbrăcat-o în ultimele decenii. Ca regulă generală, țările fruntașe ale UE s-au deplasat sau și-au menținut locurile de primă mărime în ierarhie, pe temeiurile unor ritmuri de creștere susținute. Este semnificativ că, bunăoară, PIB-ul total al statului Luxemburg, a crescut între 1960-2000 de peste 4,4 ori, într-un ritm mediu de 3,8%, iar PIB-ul pe locuitor cu mai mult de 3,2 ori, având un ritm de 2,96%. Franța a înregistrat o creștere de 3,5 ori și un ritm de 3,2% și, respectiv, un spor de 2,7 ori, cu un ritm de 2,52%. Ca valori de reper-general PIB-ul acestor țări "fruntașe" se situa într-un ritm de 2,5-3,8%, iar PIB-ul pe locuitor se înscrisa în valori de între 2,1-2,96. Cât privește țările "codașe" acestea au atins în aceeași perioadă de timp ritmuri susținute, atât ale PIB-ului total, cât și pe locuitor, de regulă, cu valori superioare celor înregistrate de

țările "fruntașe". De pildă, Irlanda a înregistrat un ritm de creștere a PIB-ului total de 4,9% și de 4,2% pe locuitor, în timp ce Grecia de 3,9% și, respectiv 2,7%. Scara de intensitate a unui astfel de indicator s-a înscris între 3,3% și 4,9% și, respectiv, 2,7% și 4,2%, dar insuficient pentru a micșora substanțial decalajele față de țările "fruntașe". Astfel că state unional-europene ca: Portugalia și Grecia au deținut constant poziții periferice.

3. Dar și mai demn de reținut ar fi tendințele care se desprind din evoluția decalajelor manifestate pe parcursul anilor vizați.

3.1. O primă tendință privește decalajele existente între nivelul *minim* al PIB-ului pe locuitor și nivelul *mediu* atins în fiecare moment prin aderarea a noi și noi țări la UE. Astfel, în 1958 media PIB-ului pe locuitor, față de nivelul *minim* existent la acea dată, era de 1,48:1. În 1972 proporția era de 1,78:1; în 1981 de 2,50:1; în 1985 de 3,67:1; în 1994 de 3,20:1; iar în 2000 de 3,08:1.

Reiese că decalajul cel mai mic a fost înregistrat în 1958, iar cel mai mare în

1985. De asemenea, între 1958 și 1972 decalajele s-au menținut la o valoare apropiată de sub 2:1, pentru ca în 1981 să depășească 2,5:1. Dar în 1985 deci o dată cu primirea a noi membri, decalajele depășesc valorile de 3:1, rămânând în continuare la aceeași cotă de disparitate până în 2000.

3.2. Dacă privim însă decalajele existente între nivelurile *maxime* și cele *minime*, atinse în aceeași perioadă de timp, vom constata că acestea au crescut și mai repede atingând valori și mai mari, variația fiind cuprinsă între 1,84:1 în 1958 și 5,29:1 în 1985. La momentele consemnate deja aceste mărimi erau: 1958 de 1,84:1; în 1972 de 2,32:1; în 1981 de 3,06:1; în 1985 de 5,29:1; în 1995 de 4,66:1 și în 2000 de 5,09:1. Curba evoluției este crescătoare, cu o singură întrerupere 1995 - urmare a unificării RFG cu RDG - după care în anii următori înregistrează un ritm relativ accelerat.

3.3 În mod firesc asemenea situații ne îndeamnă la reflecții, nu atât la trecutul, cât mai ales la viitorul evoluțiilor și tendințelor semnalate. Prognosticele avansate până acum sunt totuși rare și adeseori neconcordante. Vom reveni asupra lor cu alt prilej, nu înainte însă de a încerca să deslușim factorii care au condus la evoluțiile succint relatate până acum¹.

¹ Continuare într-unul din numerele următoare ale publicației de față.